

بولتن ماهانه نظام های پرداخت در ایران

فروردین ۱۳۹۵

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

اداره نظام های پرداخت

تاریخ انتشار: خرداد ۱۳۹۵

فهرست مندرجات

تعاریف

۶	۱. سامانه‌های ملی پرداخت در یک نگاه
۹	۲. عملکرد سامانه‌های ملی پرداخت
۹	۱-۲. سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا)
۱۱	۲-۲. اتاق پایاپای الکترونیک (پایا)
۱۳	۳-۲. شبکه تبادل اطلاعات بین بانکی (شتاب)
۱۷	۴-۲. شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی (شاپرک)
۲۱	۵-۲. سامانه مدیریت یکپارچه چک (چکاوک)
۲۲	۳. جمع‌بندی

فهرست جداول

- جدول ۱- شاخص‌های عمده اقتصادی ۵
- جدول ۲- تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های پردازش و تسویه شده مشتریان غیربانکی در نظام‌های پرداخت ۶
- جدول ۳- تعداد و مبلغ تراکنش‌های پردازش و تسویه شده مشتریان غیربانکی در نظام‌های پرداخت به ازای هر ۱۰۰۰ نفر ۷
- جدول ۴- موقعیت ایران در مقایسه با کشورهای کمیته پرداخت و زیرساخت‌های بازار (CPMI) در خصوص تراکنش‌های الکترونیکی مشتریان غیربانکی (دلار) ۸
- جدول ۵- تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های پردازش و تسویه شده در ساتنا ۹
- جدول ۶- متوسط مبلغ اسمی و واقعی تراکنش‌های پردازش و تسویه شده در ساتنا (میلیون ریال) ۱۰
- جدول ۷- تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های پردازش و تسویه شده در پایا ۱۱
- جدول ۸- متوسط مبلغ اسمی و واقعی تراکنش‌های پردازش شده در پایا (هزار ریال) ۱۲
- جدول ۹- تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های کارتی شتاب ۱۳
- جدول ۱۰- تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های پردازش و تسویه شده مشتریان غیربانکی در شتاب به تفکیک نوع خدمت ۱۴
- جدول ۱۱- متوسط مبلغ تراکنش‌های کارتی (هزار ریال) ۱۶
- جدول ۱۲- تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های کارتی شاپرک ۱۷
- جدول ۱۳- متوسط مبلغ تراکنش‌های شاپرک (هزار ریال) ۱۸
- جدول ۱۴- سهم هر کانال پردازش از تراکنش‌های شاپرک (%) ۱۸
- جدول ۱۵- تعداد و مبلغ ماهانه اسناد وصولی بین بانکی در چکاوک ۲۱

فهرست نمودارها

- نمودار ۱- روند تغییرات تعداد تراکنش‌های پردازش شده در ساتنا ۱۰
- نمودار ۲- روند تغییرات مبلغ تراکنش‌های پردازش شده در ساتنا ۱۱
- نمودار ۳- روند تغییرات تعداد تراکنش‌های پردازش شده در پایا ۱۲
- نمودار ۴- روند تغییرات مبلغ تراکنش‌های پردازش شده در پایا ۱۳
- نمودار ۵- تعداد تراکنش‌های پردازش و تسویه شده در شتاب به تفکیک نوع خدمت ۱۵
- نمودار ۶- مبلغ تراکنش‌های پردازش و تسویه شده در شتاب به تفکیک نوع خدمت ۱۵
- نمودار ۷- روند تغییرات تعداد تراکنش‌های کارتی به تفکیک نوع عملیات طی یک‌سال اخیر ۱۶
- نمودار ۸- روند تغییرات مبلغ تراکنش‌های کارتی به تفکیک نوع عملیات طی یک‌سال اخیر ۱۷
- نمودار ۹- تعداد تراکنش‌های پرداخت کارتی (شاپرکی) به تفکیک کانال پردازش ۱۹
- نمودار ۱۰- مبلغ تراکنش‌های پرداخت کارتی (شاپرکی) به تفکیک نوع تراکنش ۱۹
- نمودار ۱۱- روند تغییرات تعداد تراکنش‌های پرداخت کارتی (شاپرک) طی یک‌سال اخیر ۲۰
- نمودار ۱۲- روند تغییرات مبلغ تراکنش‌های پرداخت کارتی شاپرک طی یک‌سال اخیر ۲۰
- نمودار ۱۳- روند تغییرات تعداد اسناد وصولی پردازش شده در چکاوک طی یک‌سال اخیر ۲۱
- نمودار ۱۴- روند تغییرات مبلغ اسناد وصولی پردازش شده در چکاوک طی یک‌سال اخیر ۲۲
- نمودار ۱۵- سهم سامانه‌های ملی پرداخت از ارزش کل مبادلات الکترونیکی پردازش شده ۲۳
- نمودار ۱۶- درصد تغییرات ماهانه تعداد تراکنش‌ها در هر سامانه در فروردین‌ماه و مقایسه آن با متوسط رشد ماهانه طی یک‌سال گذشته ۲۴
- نمودار ۱۷- درصد تغییرات ماهانه مبلغ تراکنش‌ها در هر سامانه در فروردین‌ماه و مقایسه آن با متوسط رشد ماهانه طی یک‌سال گذشته ۲۴
- نمودار ۱۸- ارزش تراکنش‌های پردازش شده در سامانه‌های ملی پرداخت طی یک‌سال گذشته ۲۵

تعاریف

تراکنش: هر نوع عملیات مالی الکترونیکی که منجر به ارائه خدمت و یا تحویل کالا به مشتریان حقیقی یا حقوقی می‌شود.

ساتنا: سامانه تسویه ناخالص آنی است که دربرگیرنده تسویه پرداخت‌های کلان بین بانکی، انتقال وجه فوری بین حساب‌های مشتریان در دو بانک و تسویه مبادلات سیستم‌ها است.

پایا: سامانه پایای الکترونیکی است که به عنوان زیرساخت اصلی انتقال وجه بین بانکی راه‌اندازی شده است. در حال حاضر، پایا تراکنش‌های دستور پرداخت واریز مستقیم و تسویه شاپرک را دربرمی‌گیرد.

شتاب: شبکه تبادل اطلاعات بین بانکی است که دامنه وسیعی از تبادلات مالی از قبیل برداشت وجه نقد، انتقال وجه، خرید، پرداخت قبوض و مانده‌گیری را دربرمی‌گیرد.

شاپرک: شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی است که پرداخت‌های کارتی خرید، پرداخت قبوض و مانده‌گیری از طریق مراکز فروش کالا و خدمات، اینترنت و تلفن همراه را پوشش می‌دهد.

چکاوک: سامانه مدیریت الکترونیکی چک است که پذیرش و پردازش چک‌های کاغذی بین بانکی را به صورت الکترونیکی انجام می‌دهد. اطلاعات ثبت شده در چکاوک شامل اسناد وصول شده، اسناد برگشت داده شده و اسناد عودتی است. این تذکر لازم است که در این بولتن تنها اسناد وصول شده گزارش شده‌است زیرا از یک سو اسناد عودتی قابلیت هیچگونه تحلیل اقتصادی را ندارند، و از سوی دیگر آمار تعداد و مبلغ اسناد برگشت داده شده در چکاوک به صورت ناخالص گزارش می‌شوند که شامل چک‌های برگشت داده شده در هر روز کاری است و با آمار خالصی که پس از کسر چک‌های رفع سوء اثر شده محاسبه می‌شود، متفاوت است.

جدول ۱ - شاخص‌های عمده اقتصادی

شاخص اقتصادی	۱۳۹۴		۱۳۹۵
	فروردین	اسفند	فروردین
شاخص بهای کالا*	۲۱۹/۶۰	۲۳۴/۸۰	۲۳۵/۹۰
جمعیت (میلیون)	۷۸/۷۷	۷۸/۷۷	۷۹/۶۹
متوسط نرخ ارز مبادله‌ای باراز بین بانکی (ریال)	۲۸۱۲۰	۳۰۲۰۸	۳۰۲۶۷

* سال پایه، سال ۱۳۹۰ است

۱. سامانه‌های ملی پرداخت در یک نگاه

جدول ۲ - تعداد و مبلغ تراکنش‌های پردازش و تسویه شده مشتریان غیربانکی در نظام‌های پرداخت

درصد تغییر		مبلغ (هزار میلیارد ریال)			درصد تغییر		تعداد (هزار)			سامانه
ماه‌بانه	سال‌بانه	۱۳۹۵	۱۳۹۴		ماه‌بانه	سال‌بانه	۱۳۹۵	۱۳۹۴		
		فروردین	اسفند	فروردین			فروردین	اسفند	فروردین	
-۵۱/۱	۱۵/۲	۱,۰۰۱۸	۲,۰۰۸۱	۸۸۴	-۵۰/۷	۲۱/۵	۴۲۰	۸۵۲	۳۴۶	ساتنا (بین مشتری)
-۴۹/۹	۱۱۸/۱	۱۶۴	۳۲۸	۷۵	-۴۷/۲	۳۱/۰	۲,۰۰۴۹	۳,۸۷۸	۱,۵۶۴	پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم)
-۳۵/۶	۲۷/۴	۱,۴۲۶	۲,۲۱۴	۱,۱۱۹	-۲۰/۷	۲۲/۱	۱۰,۰۹۵,۱۴۶	۱۰,۳۸۱,۵۳۳	۸۹۶,۷۲۳	شتاب
-۳۶/۱	۲۱/۵	۴۵۳	۷۰۹	۳۷۳	-۲۳/۷	۱۱/۸	۲۳۴,۸۶۴	۳۰۷,۶۳۹	۲۱۰,۰۶۳	پایانه خودپرداز
-۴۱/۹	۳۳/۶	۱۱۹	۲۰۵	۸۹	-۳۷/۹	۲۳/۷	۳,۷۶۶	۶,۰۶۸	۳,۰۴۴	پایانه شعبه
-۲۵/۵	۴۸۲/۶	۱/۲	۱/۶	-۰/۲	-۶/۱	۳۳۵/۳	۳۹۸	۴۲۴	۹۱	پایانه کیوسک
-۳۳/۶	۲۷/۲	۷۸۶	۱,۱۸۴	۶۱۸	-۱۹/۶	۲۵/۱	۸۳۱,۷۸۴	۱,۰۳۵,۱۱۹	۶۶۴,۸۱۲	شاپرک
-۳۴/۷	۲۶/۱	۷۲۷	۱,۱۱۵	۵۷۷	-۲۱/۲	۴۳/۷	۶۹۲,۳۴۸	۸۸۰,۰۸۱	۴۸۲,۵۵۸	پایانه فروش
-۱۵/۵	۴۲/۲	۵۴	۶۴	۳۸	-۱/۶	-۵۷/۶	۲۳,۱۲۸	۲۳,۵۱۲	۵۴,۶۰۱	اینترنت
-۶/۱	۴۰/۴	۵	۵	۳	-۱۲/۳	-۹/۷	۱۱۵,۳۰۸	۱۳۱,۵۲۶	۱۲۷,۶۵۳	تلفن همراه
-۴۲/۲	۷۲/۲	۶۶	۱۱۵	۳۹	-۲۴/۶	۳۰/۰	۲۴,۳۳۵	۳۲,۲۸۴	۱۸,۷۱۲	سایر*
-۶۲/۶	۱۰/۶	۷۴۷	۱,۹۹۷	۶۷۵	-۳۰/۳	۴۷/۵	۷,۳۶۰	۱۰,۴۱۷	۴,۹۲۲	چکاوک (اسناد وصول شده)
-۴۹/۳	۲۱/۹	۳,۳۵۵	۶,۶۱۹	۲,۷۵۳	-۲۰/۹	۲۲/۳	۱,۰۱۰۴,۸۷۵	۱,۳۹۶,۶۸۰	۹۰۳,۵۵۵	کل سامانه‌ها

* شامل تلفن ثابت و تراکنش‌های غیرشاپرکی پایانه فروش، اینترنت و تلفن همراه

جدول ۳- تعداد و مبلغ تراکنش‌های پردازش و تسویه شده مشتریان غیربانکی در نظام‌های پرداخت به ازای هر ۱۰۰۰ نفر

درصد تغییر		مبلغ تراکنش‌های پردازش شده به ازای هر ۱۰۰۰ نفر (میلیون ریال)			درصد تغییر		تعداد تراکنش‌های پردازش شده به ازای هر ۱۰۰۰ نفر			سامانه
		۱۳۹۵	۱۳۹۴				۱۳۹۵	۱۳۹۴		
ماه‌بانه	سال‌بانه	فروردین	اسفند	فروردین	ماه‌بانه	سال‌بانه	فروردین	اسفند	فروردین	
-۵۱/۱	۱۵/۲	۱۲،۹۲۰	۲۶،۴۱۴	۱۱،۲۱۸	-۵۰/۷	۲۱/۵	۵	۱۱	۴	ساتنا (بین مشتری)
-۴۹/۹	۱۱۸/۱	۲،۰۸۵	۴،۱۶۲	۹۵۶	-۴۷/۲	۳۱/۰	۲۶	۴۹	۲۰	پایا (دستورپرداخت واریز مستقیم)
-۳۵/۶	۲۷/۴	۱۸،۱۰۳	۲۸،۱۰۴	۱۴،۲۰۶	-۲۰/۷	۲۲/۱	۱۳،۹۰۳	۱۷،۵۳۸	۱۱،۳۸۴	شتاب
-۳۶/۱	۲۱/۵	۵،۷۵۱	۸،۹۹۵	۴،۷۳۵	-۲۳/۷	۱۱/۸	۲،۹۸۲	۳،۹۰۵	۲،۶۶۷	پایانه خودپرداز
-۴۱/۹	۳۳/۶	۱،۵۱۰	۲،۶۰۰	۱،۱۳۱	-۳۷/۹	۲۳/۷	۴۸	۷۷	۳۹	پایانه شعبه
-۲۵/۵	۴۸۲/۶	۱۵	۲۰	۳	-۶/۱	۳۳۵/۳	۵	۵	۱	پایانه کیوسک
-۳۳/۶	۲۷/۲	۹،۹۸۳	۱۵،۰۲۸	۷،۸۴۸	-۱۹/۶	۲۵/۱	۱۰،۵۵۹	۱۳،۱۴۱	۸،۴۴۰	شاپرک
-۳۴/۷	۲۶/۱	۹،۲۳۴	۱۴،۱۴۹	۷،۳۲۰	-۲۱/۲	۴۳/۷	۸،۸۰۲	۱۱،۱۷۲	۶،۱۲۶	پایانه فروش
-۱۵/۵	۴۲/۲	۶۸۹	۸۱۵	۴۸۵	-۱/۶	-۵۷/۶	۲۹۴	۲۹۸	۶۹۳	اینترنت
-۶/۱	۴۰/۴	۶۰	۶۴	۴۳	-۱۲/۳	-۹/۷	۱،۴۶۴	۱،۶۷۰	۱،۶۲۱	تلفن همراه
-۶۲/۶	۱۰/۶	۹،۴۷۸	۲۵،۳۵۲	۸،۵۶۸	-۳۰/۳	۴۷/۵	۹۲	۱۳۲	۶۲	چکاوک (اسناد وصول شده)

جدول ۴ - موقعیت ایران در مقایسه با کشورهای کمیته پرداخت و زیرساخت‌های بازار (CPMI) در خصوص تراکنش‌های الکترونیکی مشتریان غیربانکی (دلار)

شماره	کشور**	متوسط ارزش تراکنش‌ها به ازای هر نفر	شماره	کشور**	متوسط ارزش هر تراکنش
۱	انگلستان	۱۵۷,۵۵۳	۱	چین	۱۲,۴۹۹
۲	آلمان	۹۵,۰۹۲	۲	عربستان سعودی	۸,۷۴۰
۳	استرالیا	۵۳,۸۳۶	۳	مکزیک	۶,۴۳۴
۴	سوئیس	۵۰,۳۶۶	۴	انگلستان	۶,۱۴۵
۵	عربستان سعودی	۴۵,۱۵۳	۵	آلمان	۴,۷۰۰
۶	فرانسه	۴۴,۳۹۰	۶	سوئیس	۳,۰۹۴
۷	بلژیک	۴۱,۲۶۵	۷	ایتالیا	۲,۸۱۹
۸	هلند	۳۹,۵۱۲	۸	بلژیک	۲,۰۴۴
۹	کره جنوبی	۳۱,۹۶۵	۹	فرانسه	۱,۹۳۰
۱۰	سوئد	۲۰,۸۲۲	۱۰	روسیه	۱,۸۴۲
۱۱	ایتالیا	۱۷,۸۰۶	۱۱	استرالیا	۱,۷۸۳
۱۲	مکزیک	۱۴,۴۹۹	۱۲	هندوستان	۱,۵۷۲
۱۳	کانادا	۱۴,۰۳۹	۱۳	امریکا	۱,۳۵۲
۱۴	سنگاپور	۱۳,۷۸۲	۱۴	هلند	۱,۳۱۵
۱۵	چین	۱۱,۸۶۶	۱۵	کره جنوبی	۱,۱۳۱
۱۶	روسیه	۱۰,۴۵۹	۱۶	برزیل	۸۲۰
۱۷	برزیل	۸,۸۵۸	۱۷	آفریقای جنوبی	۷۶۹
۱۸	آفریقای جنوبی	۳,۷۳۰	۱۸	سوئد	۶۶۶
۱۹	ایران	۱,۴۰۷	۱۹	کانادا	۵۷۵
۲۰	هندوستان	۱,۰۳۵	۲۰	سنگاپور	۳۳۷
۲۱	ترکیه	۲۳۴	۲۱	ایران	۷۰
	امریکا	موجود نیست	۲۲	ترکیه	۶۷

** اطلاعات کشورهای CPMI مربوط به مجموع تراکنش‌های الکترونیکی مشتریان طی سال ۲۰۱۳ بوده که متوسط ماهانه برای آنها محاسبه شده است؛ حال آنکه اطلاعات ایران مربوط به فروردین ۱۳۹۴ است که تاثیرپذیر از تغییرات فصلی است.

۲. عملکرد سامانه‌های ملی پرداخت

در این بخش به عملکرد سامانه‌های ساتنا، پایا، شتاب، شاپرک و چکاوک به تفصیل می‌پردازیم.

۲-۱. سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا):

جدول ۵ - تعداد و مبلغ تراکنش‌های پردازش و تسویه شده در ساتنا

ماه‌بانه	درصد تغییر	مبلغ (هزار میلیارد ریال)			درصد تغییر		تعداد (هزار)			سامانه
		۱۳۹۴		فروردین	ماه‌بانه	سالیانه	۱۳۹۵		فروردین	
		فروردین	اسفند				فروردین	اسفند		
ساتنا	-۵۱/۱	۳,۳۸۶	۶,۹۲۳	۳,۱۶۵	-۴۹/۶	۱۹/۱	۴۴۵	۸۸۳	۳۷۴	
بین بانکی	-۵۶/۷	۶۸۲	۱,۵۷۳	۵۹۴	-۳۲/۹	-۱۰/۸	۷	۱۱	۸	
بین مشتری	-۵۱/۱	۱,۰۱۸	۲,۰۸۱	۸۸۴	-۵۰/۷	۲۱/۵	۴۲۰	۸۵۲	۳۴۶	
تسویه مبادلات سیستم‌ها	-۴۸/۴	۱,۶۸۷	۳,۲۶۹	۱,۶۸۷	-۱۳/۳	-۱۱/۳	۱۸	۲۰	۲۰	

ساتنا در فروردین ۹۵ بیش از ۴۰۰ هزار تراکنش به ارزش قریب به ۳۴۰۰ هزار میلیارد ریال را پردازش نموده است. تعداد و مبلغ تراکنش‌های ساتنا نسبت به ماه گذشته نصف شده است که ناشی از تغییر رفتار مردم در آخرین و اولین ماه سال است. درحقیقت در تمام عملیات پردازش شده در ساتنا شاهد رشد بالای منفی نسبت به ماه گذشته هستیم؛ چه از بعد تعدادی و چه از بعد مبلغی. (جدول ۵)

در مقایسه با فروردین ۹۴، تعداد انتقال وجه‌های ساتنا رشد نسبتاً بالای ۲۰ درصدی داشته‌اند (رشد سالیانه در ماه‌های گذشته نیز بالا بوده است) که این افزایش از رشد بالا و تاثیرگذار تراکنش‌های بین مشتریان ناشی شده است. از سوی دیگر، رشد سالیانه مبلغ تراکنش‌ها تنها ۷ درصد بوده است.

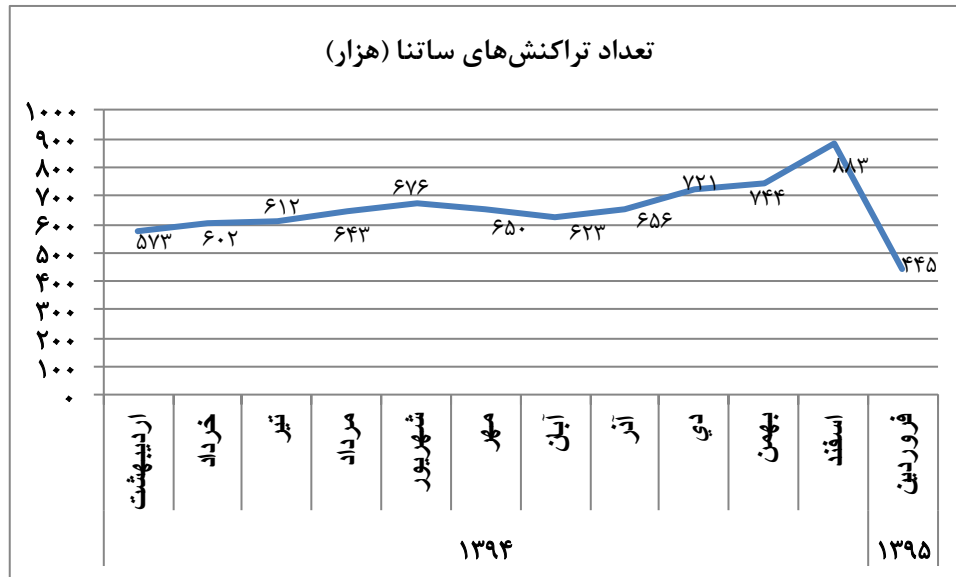
درحالی‌که تعداد تراکنش‌های بین بانکی و تسویه مبادلات سیستم‌ها نسبت به سال گذشته کاهش یافته است، مبلغ این تراکنش‌ها از رشدی مثبت برخوردار بوده‌اند؛ به این معنی که در سال ۹۵ تراکنش‌های بین‌بانکی مبالغ بالاتری نسبت به سال گذشته داشته‌اند. (جدول ۵)

متوسط مبلغ اسمی تراکنش‌های بین بانکی در فروردین ۹۵ بیش از ۹۵ میلیارد ریال بوده که نسبت به فروردین سال گذشته رشد بالای ۲۹ درصدی داشته است. درخصوص تراکنش‌های بین مشتری، متوسط مبلغ از قریب ۲۶۰۰ میلیون ریال در فروردین ۹۴ با کاهش جزئی ۵ درصدی به ۲۴۰۰ میلیون ریال در فروردین ۹۵ رسیده است؛ البته با مقایسه مبالغ واقعی و با در نظر گرفتن تورم، مشاهده می‌شود شاخص مزبور قریب ۱۲ درصد کاهش داشته است.

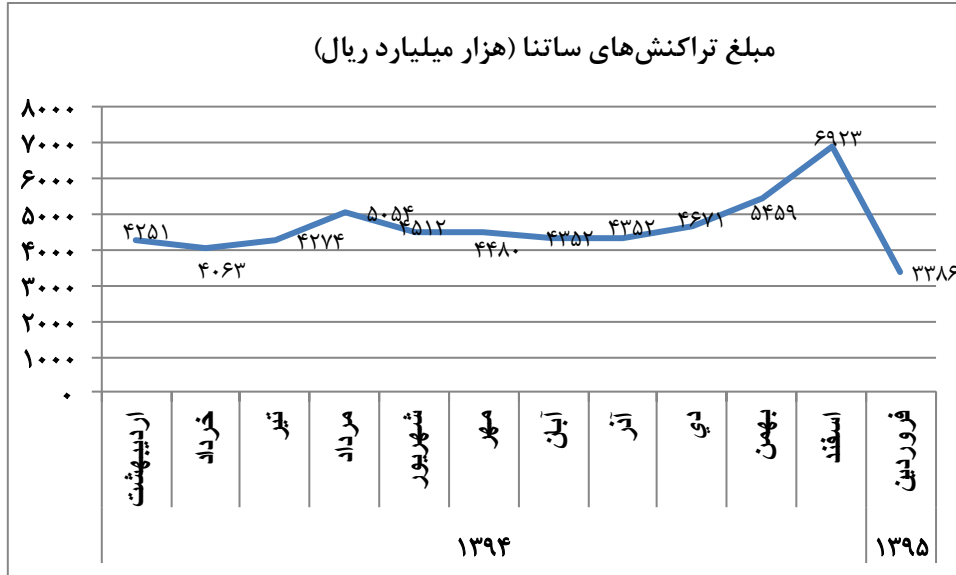
همانطور که انتظار می‌رود و با توجه به تغییر رفتار فصلی مردم در فروردین‌ماه در مقایسه با اسفندماه، متوسط مبلغ اسمی و واقعی عملیات ساتنا کاهش داشته است. (جدول ۶)

جدول ۶ - متوسط مبلغ اسمی و واقعی تراکنش‌های پردازش و تسویه شده در ساتنا (میلیون ریال)

درصد تغییر		متوسط مبلغ واقعی هر تراکنش			درصد تغییر		متوسط مبلغ هر تراکنش			سامانه
ماه‌بانه	سال‌بانه	۱۳۹۵	۱۳۹۴		ماه‌بانه	سال‌بانه	۱۳۹۵	۱۳۹۴		
		فروردین	اسفند	فروردین			فروردین	اسفند	فروردین	
-۳/۴	-۱۶/۴	۳,۳۳۷	۳,۳۳۹	۳,۸۵۸	-۲/۹	-۱۰/۱	۷,۶۱۳	۷,۸۴۱	۸,۴۷۳	ساتنا
-۳۵/۷	۱۹/۸	۴۰,۴۹۶	۶۲,۹۵۵	۳۳,۸۱۳	-۳۵/۴	۲۸/۷	۹۵,۵۳۱	۱۴۷,۸۱۹	۷۴,۲۵۳	بین بانکی
-۱/۳	-۱۱/۸	۱,۰۲۷	۱,۰۴۰	۱,۱۶۴	-۰/۸	-۵/۲	۲,۴۲۳	۲,۴۴۳	۲,۵۵۷	بین مشتری
-۴۰/۸	۵/۰	۴۰,۳۹۰	۶۸,۲۰۸	۳۸,۴۶۸	-۴۰/۵	۱۲/۸	۹۵,۳۷۹	۱۶۰,۱۵۱	۸۴,۴۷۶	تسویه مبادلات سیستم‌ها

نمودار ۱- روند تغییرات تعداد تراکنش‌های پردازش شده در ساتنا (بین بانکی، بین مشتری و تسویه مبادلات سیستم‌ها) طی یک‌سال اخیر - همانطور که مشاهده می‌شود، تعداد تراکنش‌ها پیرو روندی صعودی با شیبی ملایم است که به‌طور ناگهانی و براساس تغییرات فصلی در فروردین‌ماه شاهد افت قابل توجهی هستیم.

نمودار ۲- روند تغییرات مبلغ تراکنش‌های پردازش شده در ساتنا (بین بانکی، بین مشتری و تسویه مبادلات سیستم‌ها) طی یک‌سال اخیر- مبلغ تراکنش‌ها همچون تعداد آنها روندی ملایم و صعودی دارد و تنها در مردادماه جهشی نامتعارف داشته و افزایش ناگهانی اسفندماه و کاهش فروردین ماه نیز قابل توجه است.

۲-۲. اتاق پایاپای الکترونیک (پایا):

جدول ۷- تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های پردازش و تسویه شده در پایا

ماه‌بانه	درصد تغییر	مبلغ (هزار میلیارد ریال)			درصد تغییر		تعداد (میلیون)			سامانه		
		۱۳۹۵		۱۳۹۴		ماه‌بانه	سالانه	۱۳۹۵			۱۳۹۴	
		فروردین	اسفند	فروردین	اسفند			فروردین	اسفند		فروردین	اسفند
پایا	-۳۸/۲	۳۹/۰	۹۲۴	۱،۴۹۶	۶۶۵	-۲۳/۸	۲۹/۴	۱۳۲	۱۷۳	۱۰۲	پایا	
دستور پرداخت واریز مستقیم	-۴۹/۹	۱۱۸/۱	۱۶۴	۳۲۸	۷۵	-۴۷/۲	۳۱/۰	۲	۴	۲	دستور پرداخت واریز مستقیم	
تسویه شاپرک	-۳۴/۹	۲۸/۹	۷۶۰	۱،۱۶۸	۵۹۰	-۲۳/۳	۲۹/۳	۱۳۰	۱۶۹	۱۰۰	تسویه شاپرک	

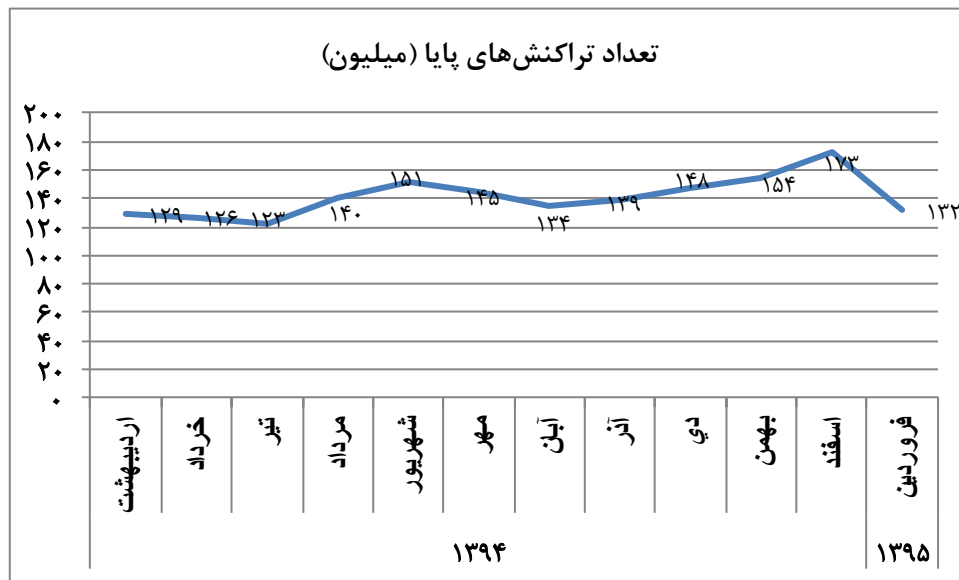
تعداد تراکنش‌های پایا در فروردین ۹۵ قریب ۱۳۰ میلیون به ارزش ۹۰۰ هزار میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال گذشته افزایش چشمگیر ۲۹ درصدی داشته است. چنین افزایشی در هر دو نوع خدمت ارائه شده توسط پایا یعنی دستورپرداخت واریز مستقیم و تسویه شاپرک مشاهده می‌شود. لیکن، در مقایسه با ماه گذشته و براساس تغییر رفتار مردم در آخرین و اولین ماه سال، تعداد و مبلغ تراکنش‌ها کاهش داشته‌اند.

از سوی دیگر، همانطور که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، متوسط مبلغ هر دستورپرداخت واریز مستقیم از حدود ۴۸ میلیون ریال در سال گذشته به ۸۰ میلیون ریال افزایش یافته است که این افزایش قریب ۷۰ درصدی

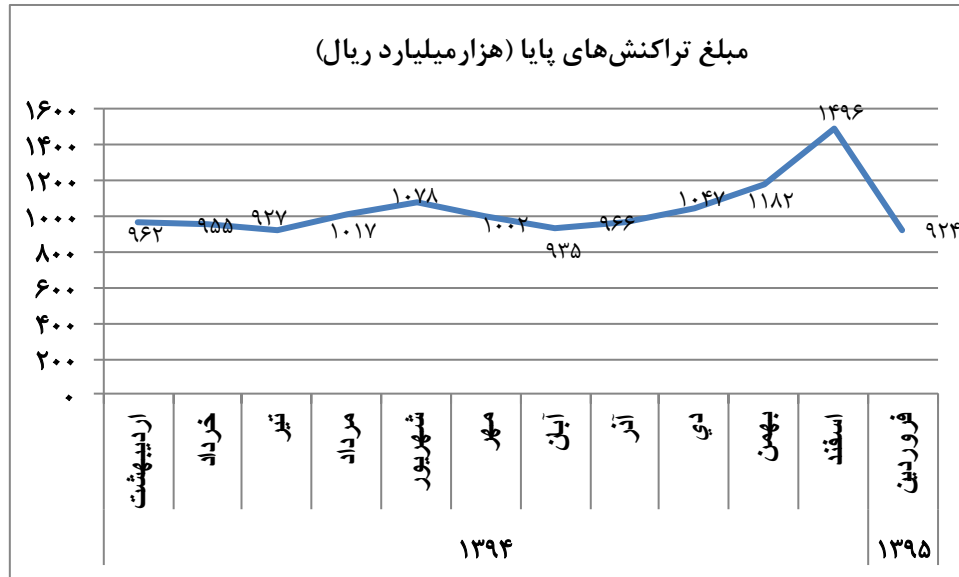
در مبالغ واقعی نیز با شدت کمتری (رشد ۵۵ درصدی) مشاهده می‌شود (روندی مشابه ماه‌های گذشته). درخصوص متوسط مبلغ اسمی و واقعی دستورپرداخت‌های ارسالی شاپرک، لیکن کاهش جزئی نسبت به سال گذشته ملاحظه می‌شود.

جدول ۸ - متوسط مبلغ اسمی و واقعی تراکنش‌های پردازش شده در پایا (هزار ریال)

درصد تغییر		متوسط مبلغ واقعی هر تراکنش			درصد تغییر		متوسط مبلغ هر تراکنش			سامانه	
ماه‌بانه	سال‌بانه	۱۳۹۵		۱۳۹۴		ماه‌بانه	سال‌بانه	۱۳۹۵			
		فروردین	اسفند	فروردین	اسفند			فروردین	اسفند		
-۱۹/۲	۰/۰	۲.۹۷۸	۳.۶۸۷	۲.۹۷۸	۲.۹۷۸	-۱۸/۸	۷/۴	۷.۰۲۶	۸.۶۵۷	۶.۵۴۰	پایا
-۵/۶	۵۵/۰	۳۳.۹۸۳	۳۵.۹۹۹	۲۱.۹۲۸	۲۱.۹۲۸	-۵/۲	۶۶/۵	۸۰.۱۶۵	۸۴.۵۲۵	۴۸.۱۵۵	دستور پرداخت واریز مستقیم
-۱۵/۵	-۷/۳	۲.۴۸۸	۲.۹۴۵	۲.۶۸۲	۲.۶۸۲	-۱۵/۱	-۰/۴	۵.۸۶۹	۶.۹۱۵	۵.۸۹۱	تسویه شاپرک

نمودار ۳ - روند تغییرات تعداد تراکنش‌های پردازش شده در پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم و تسویه شاپرک) طی یک‌سال اخیر - تعداد تراکنش‌ها از روندی صعودی و نسبتاً خطی پیروی می‌کنند و تنها در برخی ماه‌ها نظیر شهریور، اسفند و فروردین رفتاری متفاوت که ناشی از تغییرات فصلی است، مشاهده می‌شود.

نمودار ۴ - روند تغییرات مبلغ تراکنش‌های پردازش شده در پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم و تسویه شاپرک) طی یک‌سال اخیر - همانطور که مشاهده می‌شود، رشد مبلغی تراکنش‌های پایا در نیمه دوم ماه از شیب بیشتری نسبت به نیمه اول برخوردار بوده است که البته در فروردین‌ماه مجدداً به حالت ثبات خود بازمی‌گردد.

۳-۲. شبکه تبادل اطلاعات بین بانکی (شتاب):

جدول ۹ - تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های کارتی شتاب

ماه‌بانه	سالیانه	مبلغ (هزار میلیارد ریال)			درصد تغییر		تعداد (میلیون)			سامانه
		۱۳۹۴		۱۳۹۵	ماه‌بانه	سالیانه	۱۳۹۴		۱۳۹۵	
		فروردین	اسفند	فروردین			فروردین	اسفند	فروردین	
		۱،۴۲۶	۲،۲۱۴	۱،۱۱۹	-۲۰/۷	۲۲/۱	۱،۰۹۵	۱،۳۸۲	۸۹۷	شتاب
		۴۵۳	۷۰۹	۳۷۳	-۲۳/۷	۱۱/۸	۲۳۵	۳۰۸	۲۱۰	پایانه خودپرداز
		۱۱۹	۲۰۵	۸۹	-۳۷/۹	۲۳/۷	۴	۶	۳	پایانه شعبه
		۱	۲	۰	-۶/۱	۳۳۵/۳	۰	۰	۰	پایانه کیوسک
		۷۸۶	۱،۱۸۴	۶۱۸	-۱۹/۶	۲۵/۱	۸۳۲	۱،۰۳۵	۶۶۵	شاپرک
		۶۶	۱۱۵	۳۹	-۲۴/۶	۳۰/۰	۲۴	۳۲	۱۹	سایر*

* شامل تلفن ثابت و تراکنش‌های غیرشاپرکی پایانه فروش، اینترنت و تلفن همراه

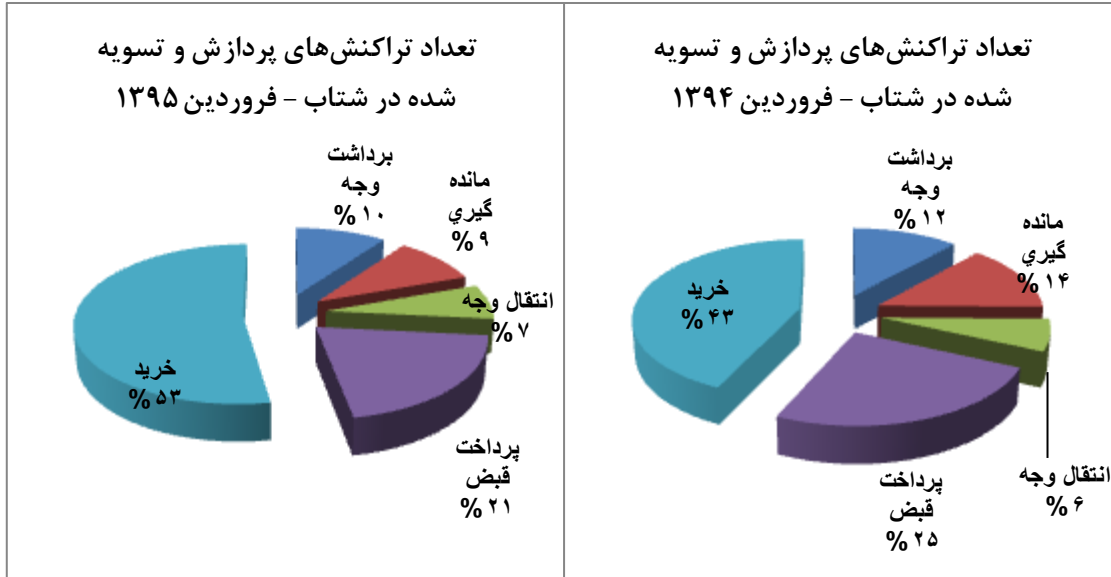
شبکه شتاب در فروردین ۹۵ قریب ۱۱۰۰ میلیون تراکنش به ارزش بیش از ۱۴۰۰ هزار میلیارد ریال را پردازش نموده که نسبت به فروردین سال گذشته از رشد تقریبی ۲۲ درصدی برخوردار بوده است. با توجه به داشتن روندی نسبتاً مشابه طی ماه‌های گذشته، می‌توان دستیابی به ثباتی نسبی در این سامانه را استنباط نمود. از میان پایانه‌های متصل به شتاب، بیشترین رشد سالیانه تعدادی و مبلغی به تراکنش‌های پردازش شده

در پایانه کیوسک به ترتیب با رشد ۳۳۵ و ۴۸۳ درصدی و کمترین رشد به تراکنش‌های پردازش شده در پایانه‌های خودپرداز اختصاص دارد. (جدول ۹ و جدول ۲)

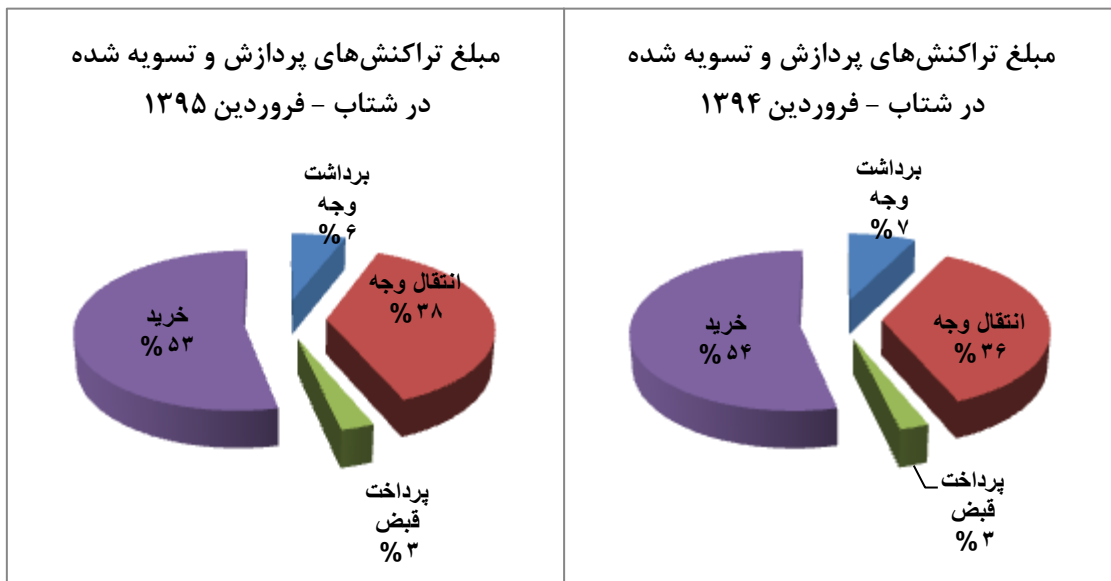
از سوی دیگر، بر اساس تفکیک صورت گرفته در جدول ۱۰ و همچنین نمودار ۵، ملاحظه می‌شود مشتریان بانکی در سال ۹۵ نسبت به سال گذشته، رفتاری متفاوت از خود نشان داده و استقبال آنها از خرید با کارت بیش از برداشت وجه نقد بوده است. البته سیاست جدید بانک مرکزی در دریافت کارمزد بابت عملیات مانده‌گیری نیز که از خرداد ۹۳ عملیاتی شده است از تعداد عملیات مزبور کاسته است. با این وجود، مبلغ تراکنش‌های شتابی با توجه به نمودار ۶ به ثبات نسبی رسیده‌اند؛ تنها ۲ درصد از سهم مبلغی خریدهای کارتی و برداشت وجه کاسته شده که به سهم انتقال وجه افزوده شده است؛ در ماه‌های گذشته نیز، چنین رفتار مشابهی مشاهده شده بود.

جدول ۱۰ - تعداد و مبلغ ماهانه تراکنش‌های پردازش و تسویه شده مشتریان غیربانکی در شتاب به تفکیک نوع خدمت

درصد تغییر		مبلغ (هزار میلیارد ریال)			درصد تغییر		تعداد (میلیون)			
ماه‌بانه	سال‌بانه	۱۳۹۴			ماه‌بانه	سال‌بانه	۱۳۹۵			
		فروردین	اسفند	فروردین			فروردین	اسفند	فروردین	
-۳۵/۶	۲۷/۴	۱,۴۲۶	۲,۲۱۴	۱,۱۱۹	-۲۰/۷	۲۲/۱	۱,۰۹۵	۱,۳۸۲	۸۹۷	شتاب
-۲۵/۵	۲/۳	۸۵	۱۱۴	۸۳	-۲۰/۵	۴/۴	۱۰۹	۱۳۸	۱۰۵	برداشت وجه
-	-	۰	۰	۰	-۲۴/۸	-۱۳/۹	۱۰۵	۱۳۹	۱۲۲	مانده‌گیری
-۴۰/۰	۳۲/۳	۵۲۸	۸۹۷	۴۰۶	-۳۴/۹	۳۳/۱	۷۷	۱۱۹	۵۸	انتقال وجه
-۹/۱	۴۶/۱	۴۱	۴۵	۲۸	-۱۰/۰	-۰/۱	۲۲۵	۲۵۰	۲۲۶	پرداخت قبض
-۳۴/۲	۲۶/۸	۷۶۳	۱,۱۵۸	۶۰۲	-۲۱/۴	۴۹/۶	۵۷۹	۷۳۶	۲۸۷	خرید

نمودار ۵ - تعداد تراکنش‌های پرداخت و تسویه شده در شتاب به تفکیک نوع خدمت - اسفند ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

نمودار ۶ - مبلغ تراکنش‌های پرداخت و تسویه شده در شتاب به تفکیک نوع خدمت - اسفند ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

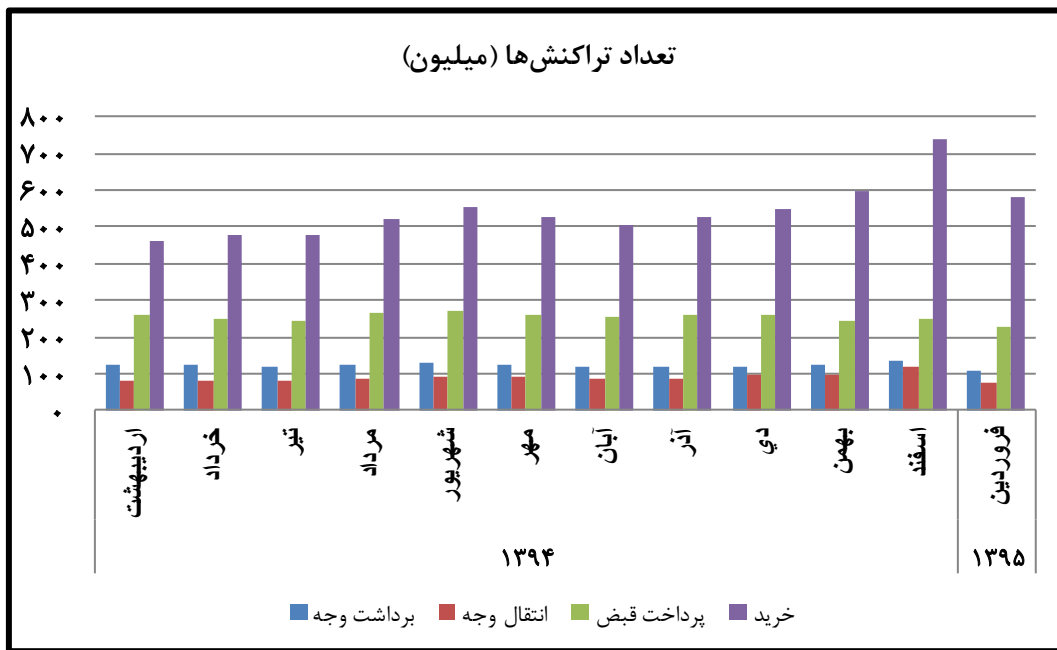
برخلاف ماه‌های گذشته، متوسط مبالغ اسمی تراکنش‌های شتابی از رشد سالیانه ناچیز مثبتی برخوردار بوده‌اند، درحقیقت متوسط مبلغ هر تراکنش شتابی از یک میلیون و دویست و پنجاه هزار ریال به یک میلیون و

سیصد هزار ریال افزایش یافته است. با این وجود، متوسط مبالغ واقعی همچون ماه‌های گذشته رشد منفی داشته‌اند.

در مقایسه با ماه گذشته، لیکن، پرداخت‌های خرد بیشتری در فروردین‌ماه پردازش شده‌اند.

جدول ۱۱ - متوسط مبلغ تراکنش‌های کارتی (هزار ریال)

درصد تغییر		متوسط مبلغ واقعی هر تراکنش			درصد تغییر		متوسط مبلغ هر تراکنش			سامانه
ماه‌یانه	سال‌یانه	۱۳۹۵	۱۳۹۴		ماه‌یانه	سال‌یانه	۱۳۹۵	۱۳۹۴		
		فروردین	اسفند	فروردین			فروردین	اسفند	فروردین	
-۱۹/۱	-۲/۹	۵۵۲	۶۸۲	۵۶۸	-۱۸/۷	۴/۳	۱,۳۰۲	۱,۶۰۳	۱,۲۴۸	شتاب
-۱۶/۶	۱/۱	۸۱۸	۹۸۱	۸۰۹	-۱۶/۳	۸/۶	۱,۹۲۹	۲,۳۰۳	۱,۷۷۶	پایانه خودپرداز
-۶/۸	۰/۵	۱۳,۳۹۲	۱۴,۳۳۳	۱۳,۲۳۳	-۶/۴	۸/۰	۳۱,۵۹۱	۳۳,۱۴۸	۲۹,۲۵۸	پایانه شعبه
-۲۱/۰	۲۴/۶	۱,۲۷۲	۱,۶۱۰	۱,۰۲۱	-۲۰/۶	۳۳/۸	۳,۰۰۱	۳,۷۸۱	۲,۲۴۲	پایانه کیوسک
-۱۷/۷	-۵/۴	۴۰۱	۴۸۷	۴۲۳	-۱۷/۳	۱/۷	۹۴۵	۱,۱۴۴	۹۳۰	شاپرک

نمودار ۷ - روند تغییرات تعداد تراکنش‌های کارتی به تفکیک نوع عملیات طی یک‌سال اخیر - عملیات پرداخت قبض، انتقال وجه و برداشت وجه طی یک‌سال اخیر تغییرات چندانی نداشته‌اند، درحالی‌که خرید کارتی نسبت به سایر عملیات تحت تاثیر بیشتری از تغییرات فصلی بوده و در آخرین ماه سال جهش قابل توجهی رو به بالایی داشته است: به‌طور متوسط، ماهیانه ۱۲۰ میلیون به برداشت وجه، ۹۰ میلیون به انتقال وجه، ۲۵۰ میلیون به پرداخت قبض و بیش از ۵۰۰ میلیون به خرید کارتی اختصاص داشته است.

همراه رشد منفی داشته‌اند؛ این کاهش تعدادی به‌ویژه درخصوص تراکنش‌های اینترنتی بیشتر مشهود است. البته، با وجود این رشد منفی، مبلغ تراکنش‌های اینترنتی بیش از ۴۰ درصد رشد سالیانه داشته است.

با توجه به رشد قابل توجه تعداد تراکنش‌های پایانه‌های فروشگاهی، متوسط مبلغ اسمی و واقعی آنها نسبت به سال گذشته کاهش چشمگیری داشته است که نشان از تغییر در رفتار مردم و استقبال بیشتر آنها از بانکداری الکترونیک حتی برای مبادلات خردشان دارد. لیکن، درخصوص پرداخت‌های پردازش شده در اینترنت و تلفن همراه شاهد رشد مثبت قابل توجهی در متوسط مبلغ هر پرداخت هستیم؛ بعنوان مثال، متوسط مبلغ اسمی هر تراکنش اینترنتی از ۷۰۰ هزار ریال در فروردین ۹۴، با بیش از سه برابر رشد در فروردین ۹۵ به دو میلیون ریال افزایش یافته است.

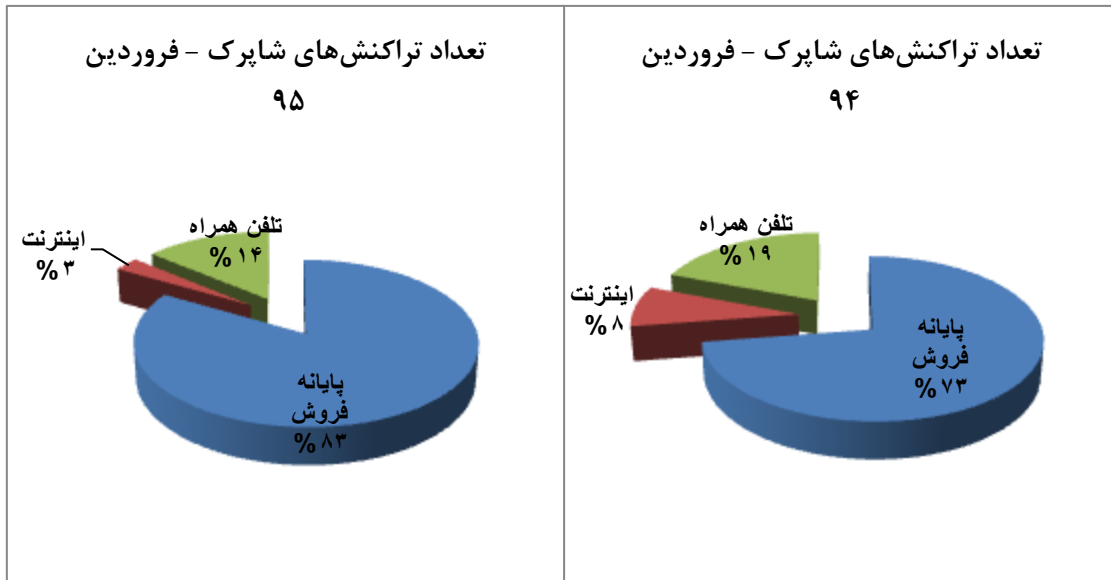
جدول ۱۳ - متوسط مبلغ تراکنش‌های شاپرک (هزار ریال)

سامانه	متوسط مبلغ هر تراکنش			درصد تغییر		متوسط مبلغ واقعی هر تراکنش			درصد تغییر	
	۱۳۹۵		۱۳۹۴		ماه‌بانه	سالیانه	۱۳۹۵		۱۳۹۴	
	فروردین	اسفند	فروردین	اسفند			فروردین	اسفند		
شاپرک	۹۳۰	۱,۱۴۴	۹۴۵	۱/۷	-۱۷/۳	۱/۷	۴۰۱	۴۸۷	۴۲۳	-۱۷/۳
پایانه فروش	۱,۱۹۵	۱,۲۶۶	۱,۰۴۹	-۱۲/۲	-۱۷/۲	-۱۲/۲	۴۴۵	۵۳۹	۵۴۴	-۱۷/۲
اینترنت	۶۹۹	۲,۱۳۲	۲,۳۴۸	۲۳۵/۸	-۱۴/۱	۲۳۵/۸	۹۹۵	۱,۱۶۳	۳۱۸	-۱۴/۱
تلفن همراه	۲۶	۳۸	۴۱	۵۵/۴	۷/۱	۵۵/۴	۱۷	۱۶	۱۲	۷/۱

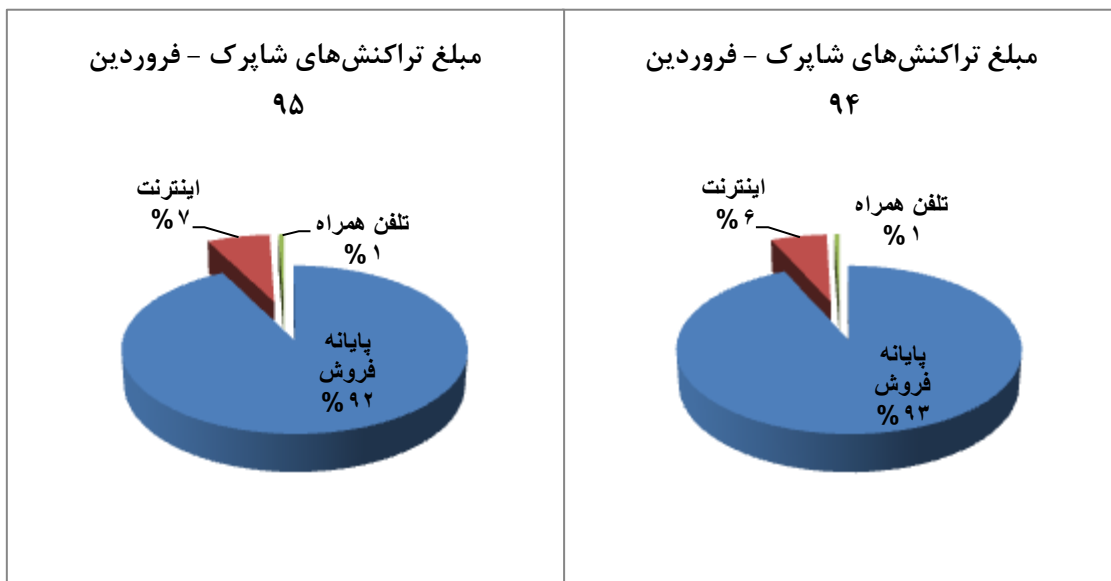
بر اساس تفکیک صورت‌پذیرفته در نمودار ۹، نمودار ۱۰ و جدول ۱۴ بر مبنای کانال‌های پردازش، مشاهده می‌شود استقبال مردم از پایانه‌های فروشگاهی نسبت به سایر کانال‌های پردازش بیشتر بوده است؛ طوریکه نسبت به سال گذشته، ۱۰ درصد از سهم تلفن همراه و اینترنت کاسته شده و به سهم پایانه‌های فروش افزوده شده و بیش از ۸۰ درصد تراکنش‌های پرداخت کارتی به پایانه‌های فروش اختصاص دارد. درخصوص مبلغ تراکنش‌ها، لیکن ثبات نسبی نسبت به سال گذشته مشاهده می‌شود. (روندی مشابه ماه‌های گذشته)

جدول ۱۴ - سهم هر کانال پردازش از تراکنش‌های شاپرک (%)

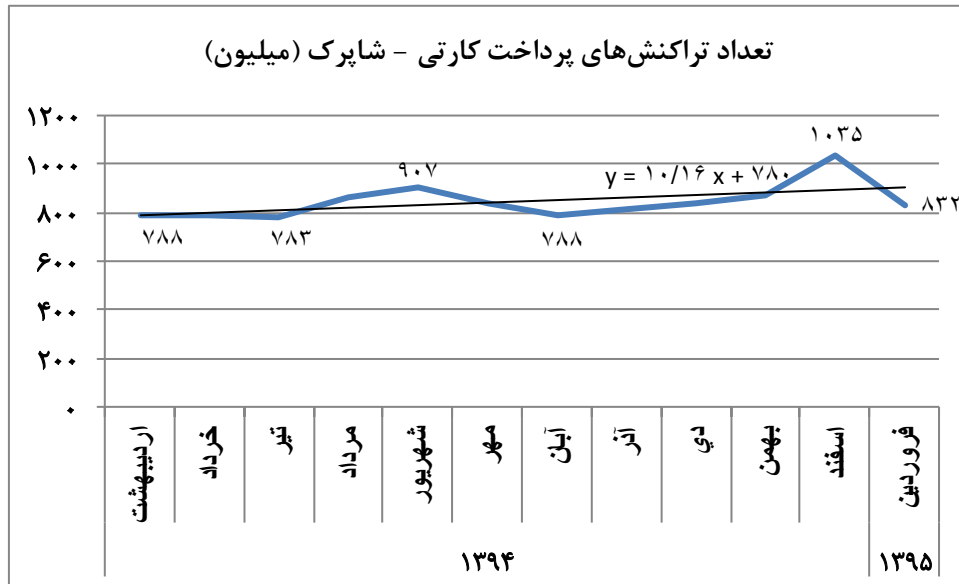
کانال پردازش	تعداد			درصد تغییر		مبلغ			درصد تغییر	
	۱۳۹۵		۱۳۹۴		ماه‌بانه	سالیانه	۱۳۹۵		۱۳۹۴	
	فروردین	اسفند	فروردین	اسفند			فروردین	اسفند		
پایانه فروش	۷۲/۶	۸۵/۰	۸۳/۴	۱۴/۸	-۲/۰	۱۴/۸	۹۲/۵	۹۴/۲	۹۲/۳	-۲/۰
اینترنت	۸/۲	۲/۳	۲/۸	-۶۶/۱	۲۲/۴	-۶۶/۱	۶/۹	۵/۴	۶/۲	۲۲/۴
تلفن همراه	۱۹/۲	۱۲/۷	۱۳/۹	-۲۷/۸	۹/۱	-۲۷/۸	۰/۶	۰/۴	۰/۵	۹/۱

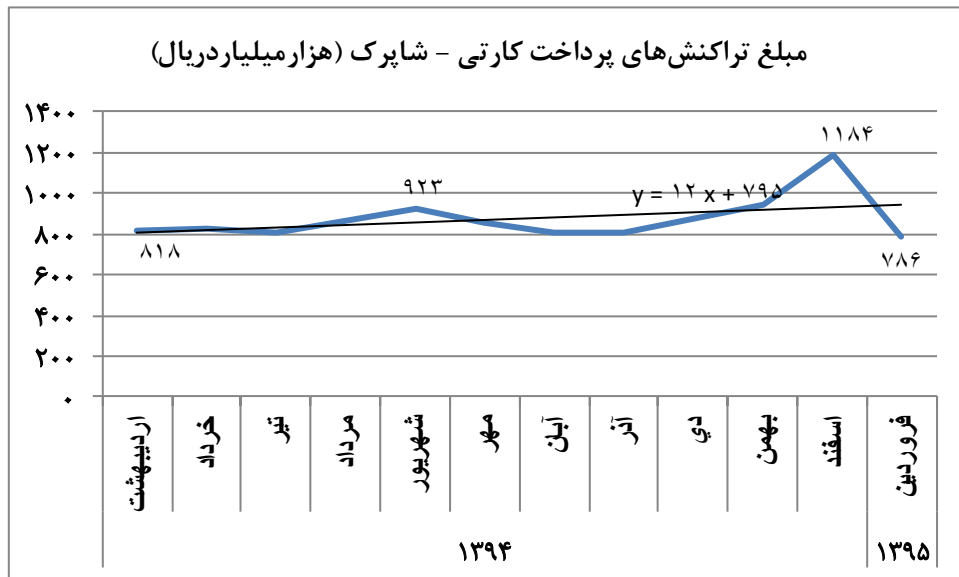
نمودار ۹ - تعداد تراکنش‌های پرداخت کارتی شاپرک به تفکیک کانال پردازش

نمودار ۱۰ - مبلغ تراکنش‌های پرداخت کارتی شاپرک به تفکیک نوع تراکنش

نمودار ۱۱ - روند تغییرات تعداد تراکنش‌های پرداخت کارتی شاپرک طی یک‌سال اخیر - به‌طور کلی روندی صعودی در تعداد تراکنش‌ها مشاهده می‌شود که در تیر ماه حداقل میزان خود را داشته و در اسفندماه از افزایش چشم‌گیر برخوردار بوده است. بر اساس الگوی خطی برآورد شده، در هر ماه به‌طور متوسط تعداد ده میلیون تراکنش به تراکنش‌های ماه گذشته افزوده می‌شود.

نمودار ۱۲ - روند تغییرات مبلغ تراکنش‌های پرداخت کارتی شاپرک طی یک‌سال اخیر - روند صعودی مبلغ تراکنش‌ها مشابه روند تغییرات تعداد تراکنش‌ها بوده است که در فروردین‌ماه حداقل مقدار خود را داشته و در اسفندماه رشدی قابل توجه داشته است. بر اساس الگوی خطی برآورد شده و بدون در نظر گرفتن تغییرات فصلی، به‌طور متوسط در هر ماه قریب ۱۲ هزار میلیارد ریال نسبت به ماه گذشته رشد داشته‌ایم.

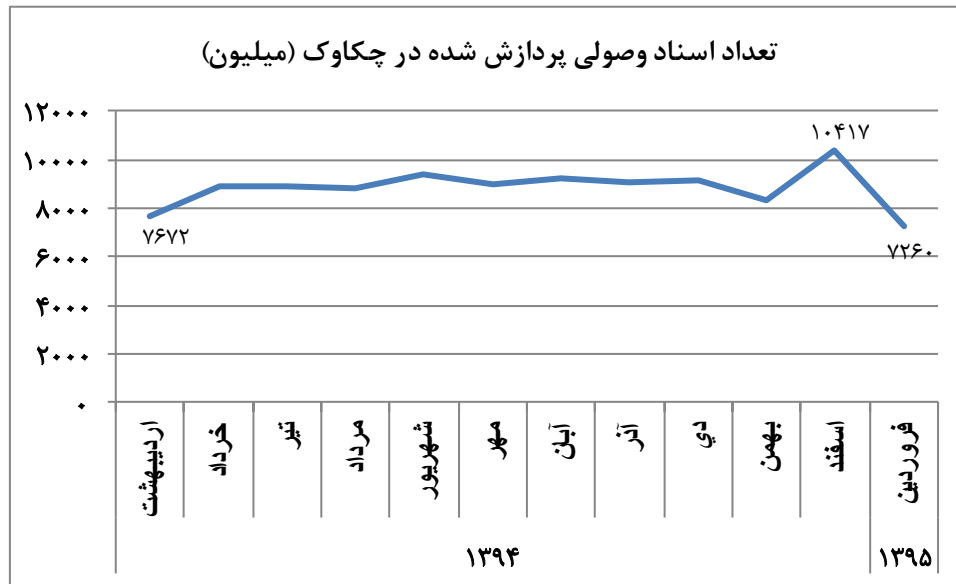
۲-۵. سامانه مدیریت یکپارچه چک (چکاوک):

جدول ۱۵ - تعداد و مبلغ ماهانه اسناد وصولی بین بانکی در چکاوک

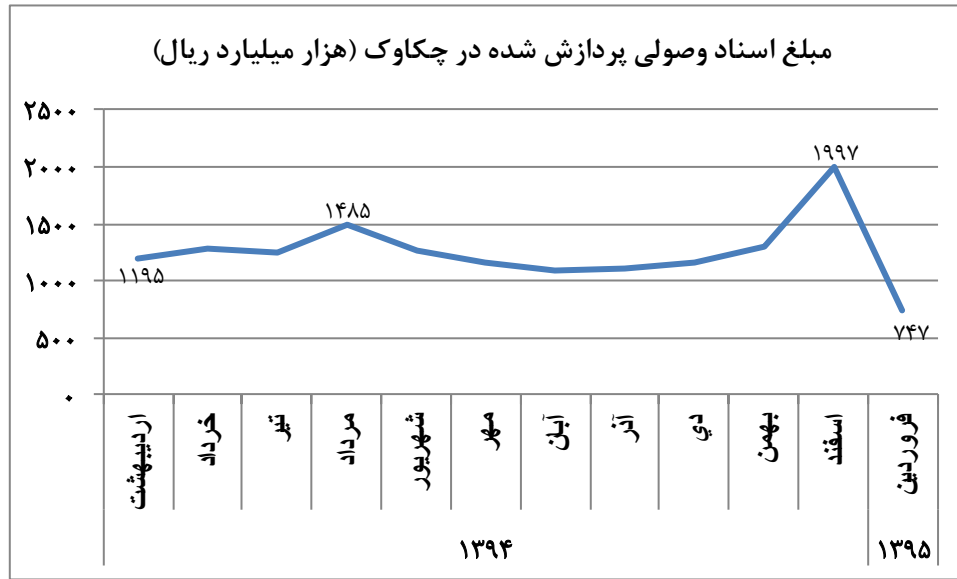
درصد تغییر		مبلغ (هزار میلیارد ریال)			درصد تغییر		تعداد (هزار)			سامانه
ماه‌یانه	سال‌یانه	۱۳۹۵	۱۳۹۴		ماه‌یانه	سال‌یانه	۱۳۹۵	۱۳۹۴		
		فروردین	اسفند	فروردین			فروردین	اسفند	فروردین	
-۶۲/۶	۱۰/۶	۷۴۷	۱۹۹۷	۶۷۵	-۳۰/۳	۴۷/۵	۷۲۶۰	۱۰۴۱۷	۴۹۶۲	چکاوک (اسناد وصولی)

در فروردین ۹۵ بیش از ۷ میلیون چک در سامانه چکاوک به ارزش حدود ۷۵۰ هزار میلیارد ریال وصول شده که طبق انتظار و براساس تغییرات رفتاری فصلی مردم، نسبت به ماه گذشته، ۳۰ درصد کاهش داشته است.

قیاس تراکنش‌های پردازش شده در این سامانه با سال گذشته فاقد اعتبار است، چراکه در فروردین ۹۴ استان‌های بزرگ و تاثیرگذاری نظیر اصفهان، فارس و خراسان رضوی هنوز تحت پوشش این سامانه قرار نگرفته بودند.

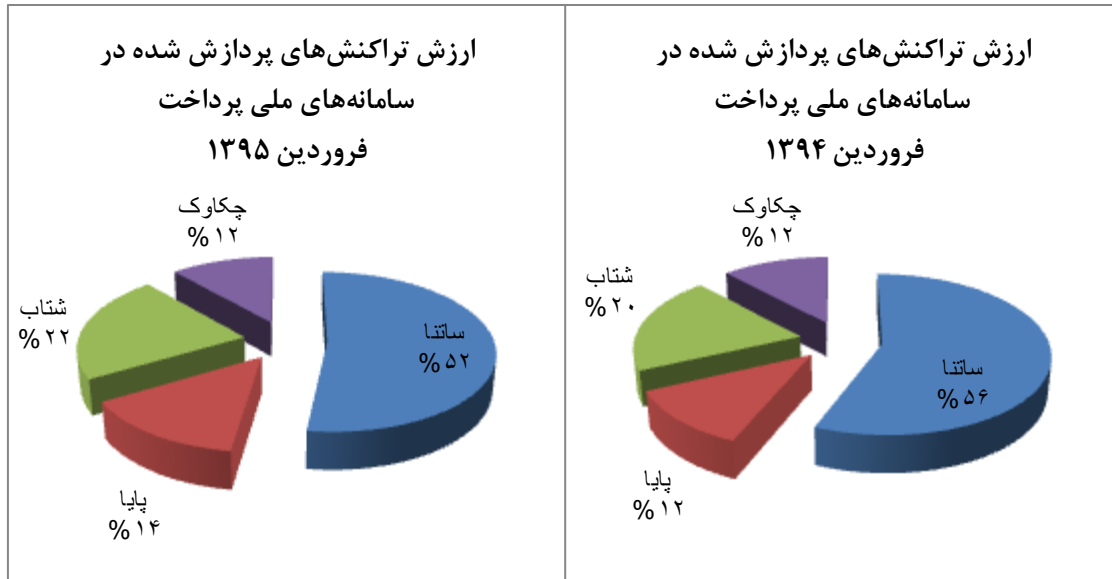
نمودار ۱۳ - روند تغییرات تعداد اسناد وصولی پردازش شده در چکاوک طی یک سال اخیر - این توضیح لازم است، استقرار چکاوک با رویکرد تدریجی از مهرماه ۱۳۹۳ با اتصال استان‌های قزوین، زنجان، البرز و قم آغاز شد و تا پایان خرداد ۱۳۹۴ تمام استان‌های کشور را تحت پوشش قرار داد که از آن تاریخ شاهد ثبات در تعداد اسناد وصولی هستیم که البته افزایش ناگهانی در اسفندماه و کاهش ناگهانی در فروردین‌ماه ناشی از تغییرات فصلی است.

نمودار ۱۴ - روند تغییرات مبلغ اسناد وصولی پردازش شده در چکاوک طی یک سال اخیر - با توجه به استقرار تدریجی چکاوک، روندی مشابه نمودار ۱۳ مشاهده می‌شود که البته در مردادماه و اسفندماه شاهد جهشی ناگهانی و در فروردین ماه شاهد افتی شدید در مبلغ اسناد هستیم، که بخشی از آن تحت تاثیر تغییرات فصلی است.

۳. جمع‌بندی

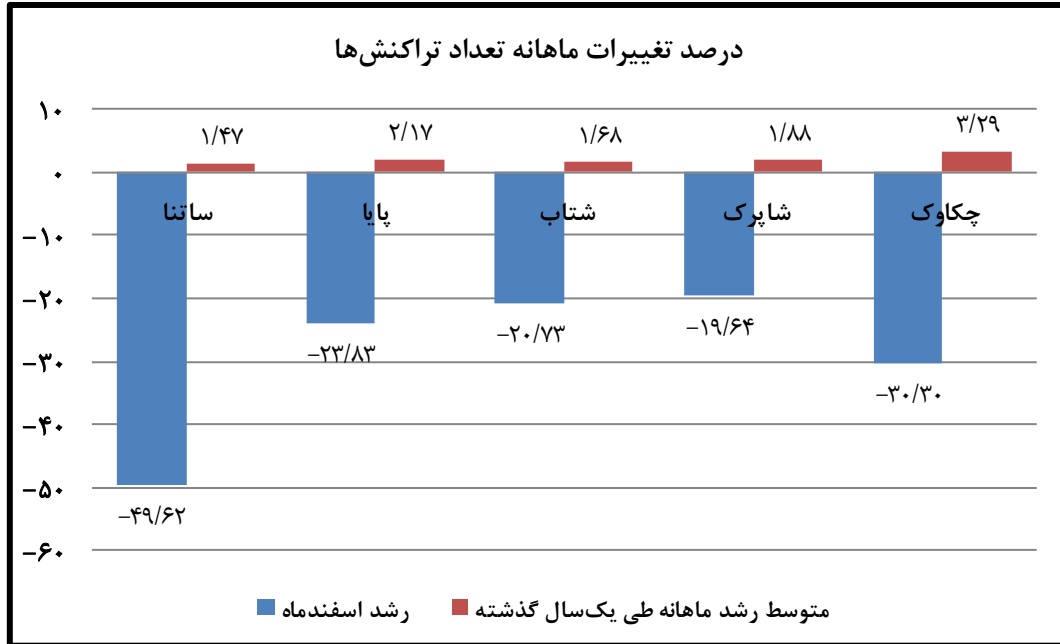
از ارزش کل تراکنش‌های پردازش و تسویه شده توسط بانک‌ها و مشتریان غیربانکی در سامانه‌های ملی پرداخت، ۵۲ درصد به ساتنا، ۲۲ درصد به شتاب، ۱۴ درصد به پایا و ۱۲ درصد به چکاوک اختصاص دارند که با توجه به عدم استقرار کامل سامانه چکاوک در فروردین ۹۴، قیاس آن با سال گذشته معنی‌دار نیست، لیکن در مقایسه با ماه‌های گذشته، تراکنش‌های شتابی سهم بیشتری را در فروردین ماه به خود اختصاص داده‌اند.

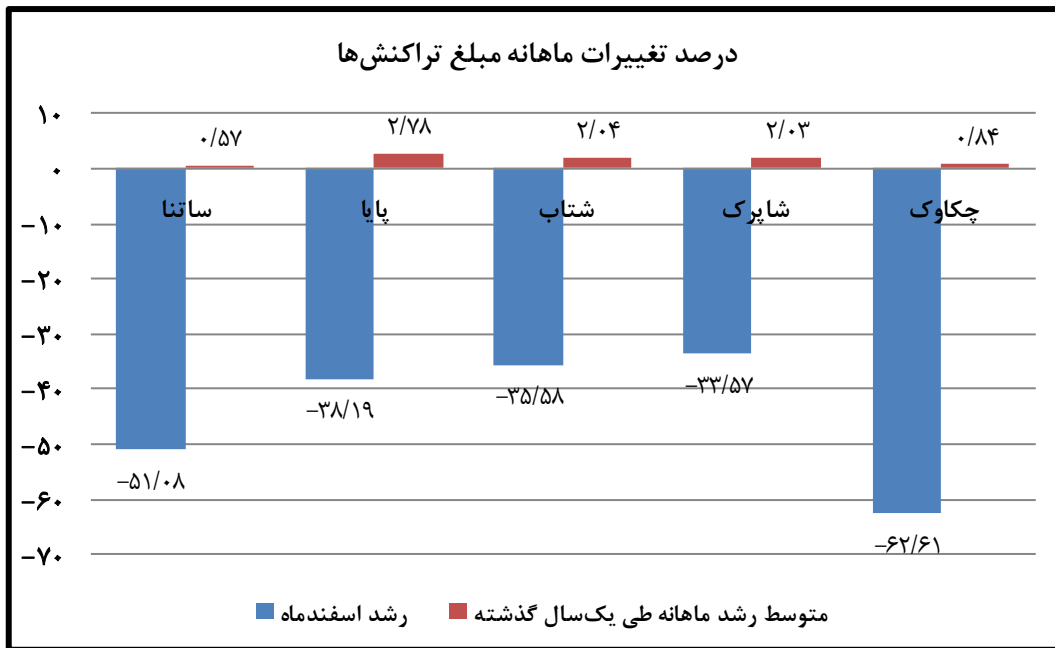
نمودار ۱۵ - سهم سامانه‌های ملی پرداخت از ارزش کل مبادلات الکترونیکی پردازش شده در اسفند ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ (۱: ساتنا شامل تراکنش‌های بین بانکی، بین مشتری و تسویه مبادلات سیستم‌ها (۲) پایا شامل دستورپرداخت‌های واریز مستقیم و تسویه شاپرک (۴) شتاب شامل تراکنش‌های مربوط به پایانه‌های فروشگاهی، تلفن همراه، اینترنت، خودپرداز، کیوسک و شعبه و (۵) چکاوک شامل چک‌های وصولی است.

همانطور که در نمودار ۱۶ و نمودار ۱۷ مشاهده می‌شود در اولین ماه سال، تعداد و مبلغ تمام مبادلات الکترونیکی بانک‌ها و مشتریان غیربانکی از کاهشی چشم‌گیر برخوردار بوده‌اند که از میان آنها سامانه ساتنا بیشترین افت را داشته و تعداد و مبلغ تراکنش‌های آن نصف شده است.

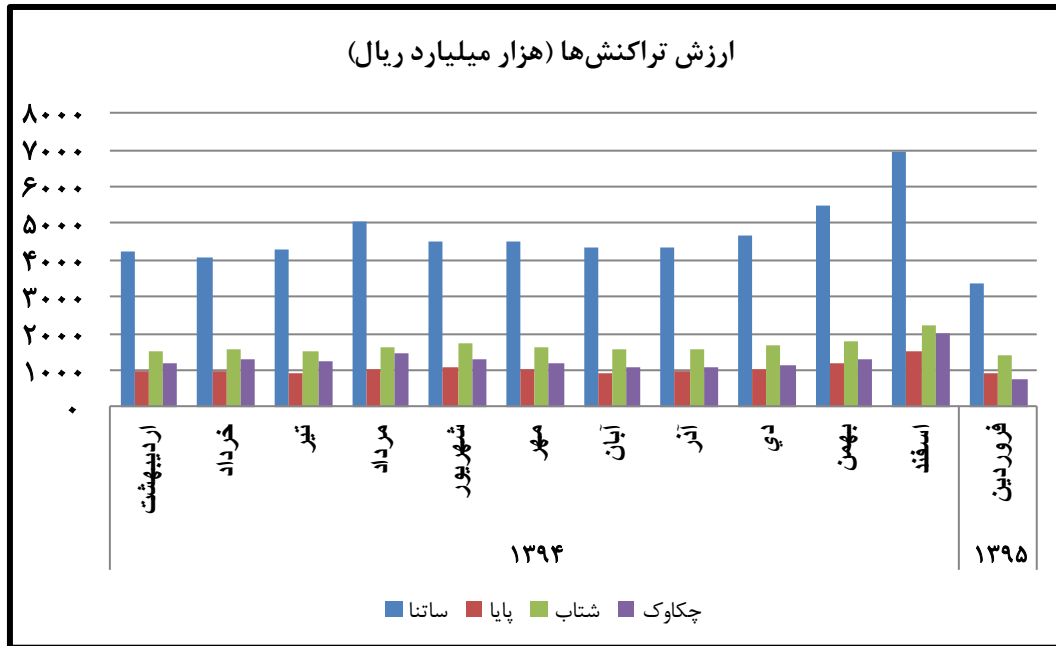
گزارشی از روند تغییرات ارزش تراکنش‌های سامانه‌های ملی پرداخت، طی یک‌سال گذشته در نمودار ۱۸ ترسیم شده است.

نمودار ۱۶ - درصد تغییرات ماهانه تعداد تراکنش‌ها در هر سامانه در اسفندماه و مقایسه آن با متوسط رشد ماهانه طی یک سال گذشته

نمودار ۱۷ - درصد تغییرات ماهانه مبلغ تراکنش‌ها در هر سامانه در اسفندماه و مقایسه آن با متوسط رشد ماهانه طی یک سال گذشته

نمودار ۱۸- ارزش تراکنش‌های پردازش شده در سامانه‌های ملی پرداخت طی یک سال گذشته - این توضیح لازم است، استقرار چکاوک با رویکرد تدریجی از مهرماه ۱۳۹۳ با اتصال استان‌های قزوین، زنجان، البرز و قم آغاز شد و تا پایان خرداد ۱۳۹۴ تمام استان‌های کشور را تحت پوشش قرار داده است.